

ВПЛИВ ПРАВОВОГО МЕНТАЛІТЕТУ ТА ПРАВОВИХ ТРАДИЦІЙ НА ФОРМУВАННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПРАВОВОГО ВИХОВАННЯ У КРАЇНАХ ЗАХОДУ ТА СХОДУ

Іванова Т.О., lena.kompas@ukr.net

Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного

Дихотомія «Захід» – «Схід» є наглядним прикладом, який підтверджує вагомий вплив правового менталітету і правових традицій на формування специфічних особливостей правового виховання в країнах, які належать до того чи іншого світового регіону.

В цілому своєрідність східного і західного менталітетів ґрунтується на:

1. Різності мислення. Східна традиція обумовлює початковий погляд на речі, виходячи з цілого сприйняття. Східному менталітету, на відміну від західного, не притаманний першочерговий аналіз, дрібність мислення.

2. Ставлення до свободи. Для західної людини свобода асоціюється зі свободою вибору, думок, творчості, передбачає захист особистості, індивідуальних прав від держави. На Сході найбільш кардинальним в розумінні свободи виступає ісламська трактовка цього поняття, яка виражається через підкорення волі Аллаху. Релігійна інтерпретація стає головним інструментом доведення до звичайних мусульман політичних, соціальних і правових установок і норм. Мусульманська традиція робить великий упор на взаємовідносинах груп, кланів, ніж на відносинах між індивідами. Звідси виникає практично неподоланне різночитання в питаннях про свободу особистості, права людини.

3. Особливості формування політичного процесу. У східних суспільствах традиційно не існувало норм права, спрямованих на захист відносин приватної власності, там панувала державно-суспільна форма, і держава в силу цього завжди домінувала над суспільством, а суспільство не вимагало захисту своїх свобод.

Політична влада в східних суспільствах завжди спиралась на духовну, яка визначала і контролювала найвищі ціннісні орієнтири, етичні норми, які створювались колективним досвідом. В силу домінуючого впливу релігійної етики на соціальні і політичні процеси Сходу там не виникало потреби розвивати право, боротися за індивідуальні права. На Заході рушійною силою змін був індивід, який був громадянином що завжди мав свої права.

На відмінну від західної суспільної надії на здійснення соціальної рівності чи суспільства рівних можливостей, на Сході діє принцип прирівняної справедливості, статус людини в суспільстві визначається скоріше не походженням, зв'язками, грошима, а службовою старанністю.

Таким чином, можна виділити такі специфічні особливості політичної системи суспільства на Сході: злиття держави і релігії, ієрархічність, багатокладність суспільного устрою, домінування принципу прирівняної справедливості, розуміння свободи переважно як колективної, віднесення державності до розряду вищих цінностей [1, с. 8-82].

На відміну від цього, характерними рисами Заходу є: розподіл влади; відділення цінностей від інтересів; дія принципу громадянського договору, згідно якого ніхто не може змусити індивіда до тих чи інших суспільних зав'язків, які діють лише в тій мірі, в якій індивід їх добровільно прийняв як суб'єкт рівноправних відносин; домінування принципу автономності інтелектуальної діяльності; дія принципу рівноцінності світових культур, терпимості, вільних змагань [2, с. 51-67].

Специфіка правового виховання у правових системах країн Заходу обумовлюється тим, що народи проходили століттями через культуру римського права та середньовічного міста. Германо-романська система права розвивалась в умовах децентралізації суспільного управління, наявності демократичних традицій, домінування охоронюваного законом індивідуалізму. Такий акцент на особистість (громадянина) та її права в країнах Європи та

США обумовлене притаманним їм ліберально-демократичним традиціям. Саме суспільство вільних, рівних в правах громадян чи громадянське суспільство може протистояти державі, захистивши себе таким чином від пригнічення з боку останнього.

Західна правова культура, яка ґрунтується на раціоналізмі, покладається на самодостатність правових норм і, як правило, абсолютизує їх. Тому на Заході право частіше всього диктує етику поведінки. Характерною особливістю західної правової ментальності є поважне ставлення до права, перш за всього, як до діючого закону, чому активно сприяла католицька релігійна традиція. Виходячи з західного праворозуміння, «закон є закон», що багато в чому обумовлено переваженням розуму (раціональності) над духовністю (моральністю). Західна людина навряд чи буде порівнювати закон та моральність чи замислюватись над тим, чи відповідає кожний конкретний закон традиції, тому що таке некритичне відношення до закону (якщо це закон, то він не може бути несправедливим) притаманне для цієї правової традиції і є ядром західноєвропейського правового менталітету.

В той же час, східна людина має в основі свого світобачення безперервний духовний досвід, який складався протягом тисячоліть і формувався в рамках релігійних традицій. Східне суспільство орієнтоване на традиційний уклад життя, сімейні цінності. Наприклад, арабська концепція правового виховання ґрунтується на постулатах ісламу; правова свідомість мусульманина виступає складовою його релігійної свідомості, а правове виховання – відповідно складовою його релігійного виховання. В концепції прав людини пріоритет, традиційно для Сходу, віддається правам громади, общини, клану [3, с.14]. Проте основним джерелом і критерієм оцінювання правової поведінки мусульманина виступає не родина і суспільство, а воля Аллаха, слідування якій ґрунтується на вірі, самодисципліні та підкріплюється караючими нормами шаріату.

Правова культура китайського суспільства заснована на глибоких моральних переконаннях справедливості та гуманізму, увага акцентується на здійсненні діяльності, яка покращує духовний і матеріальний стан жителів країни. В цьому випадку рівень правової культури безпосередньо залежить від морального рівня, який є «фундаментом» для розвитку правової культури.

Таким чином, Схід і Захід стає яскравим прикладом того, як різність світобачення, релігій, політичних систем впливають на формування правового менталітету і традицій, а вони в свою чергу визначають особливості правового виховання.

Список використаних джерел:

1. Васильев Л. С. История Востока: в 2-х т. Москва: Высшая школа, 2008. Т.1. 512 с.;
2. Панарин А. С. Политология. Западная и Восточная традиции. Москва: Университет, 2000. 320 с.;
3. Львова О. Л. Правові документи про права людини в ісламі: характерні риси. *Часопис Київського університету права*. 2008. № 4. С. 12-19.;
4. Нестеренко О. М. Особливості правового виховання в Європі. Тенденції розвитку юридичної науки в інформаційному суспільстві: матер. міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 28 груд. 2018 р.). Одеса: Гельветика, 2018. С. 14-17.

Науковий керівник: Нестеренко О.М., к.ю.н., ст. викладач